

kadm. dr Stanisław ZARYCHTA

STRATEGICZNE ZNACZENIE ARKTYKI

STRESZCZENIE

Arktyka w ostatnich latach stała się jednym z obszarów strategicznej rywalizacji mocarstw. Rywalizacji ta prowadzona jest na wielu płaszczyznach i związana jest z dostępem do nowych źródeł energii, które pojawiają się wraz ze zmianami klimatycznymi jakie zachodzą w tym rejonie świata. Zmiany klimatyczne w Arktyce przyniosły za sobą wyzwania dla eksploatacji nowych złóż ropy naftowej i gazu ziemnego oraz pozyskania nowej krótszej drogi żeglugowej z krajów wschodniej Azji do Europy i Ameryki Północnej przez Morze Arktyczne.

W artykule przedstawiono rozważania dotyczące Arktyki, jej statusu prawnego oraz militaryzacji tego regionu przez państwa arktyczne. Przyszłość Arktyki nie jest znana do końca i w znacznym stopniu uzależniona jest od zmian klimatycznych i działań państw leżących w granicach tego rejonu.

WPROWADZENIE

Wraz ze zmianami klimatycznymi i kurczeniem się pokrywy lodowej na Oceanie Arktycznym wzrosło zainteresowanie społeczności międzynarodowej regionem arktycznym. Dzięki możliwości pozyskania nowych obszarów do eksploatacji oraz wytyczenia nowych tras żeglugowych, a tym samym rozwoju międzykontynentalnego transportu morskiego i handlu wzrosła rywalizacja poszczególnych państw regionu do prawa eksploatacji bogatych złóż surowców energetycznych, znajdujących się pod dnem Oceanu Arktycznego. Główna rywalizacja rozgrywa się pomiędzy państwami mającymi bezpośrednią styczność geograficzną z Oceanem Arktycznym, czyli Rosją, Stanami Zjednoczonymi, Kanadą, Norwegią i Danią. Nie znaczy to jednak, że zainteresowanie Arktyką, ze względu na rosnące znaczenie gospodarcze, nie wyraża coraz więcej państw i organizacji niemających dotąd żadnych interesów w tym rejonie. Zainteresowanie wykazują państwa azjatyckie, w tym Chiny, Japonia i Korea Południowa, a także Unia Europejska. Dla państw azjatyckich nowe krótsze trasy żeglugowe (Przejście Północno-Wschodnie biegnące przez rosyjską strefę arktyczną i Przejście Północno-Zachodnie biegnące wzdłuż Kanady i Alaski) stwarzają możliwość

szybszego przewozu tysiące ton ładunków pomiędzy Pacyfikiem a Oceanem Atlantyckim.

Wzrasta także zaangażowanie militarne w regionie, które ma na celu zabezpieczenie interesów gospodarczych poszczególnych krajów arktycznych. Czołowym liderem aktywności militarnej w rejonie Arktyki pozostaje Rosja, która rozbudowuje system baz wojskowych na przyległych wyspach i stałym lądzie.

ARKTYKA

Arktyką nazywamy obszar Ziemi otaczający biegun północny. Obejmuje on Ocean Arktyczny z wyspami oraz północne obszary Ameryki i Euroazji. Powierzchnia Arktyki wynosi ok. 26 mln km², z czego aż 14 mln km² stanowi obszar wodny. Jej granice określa się w różny sposób. Posługując się kryterium astronomicznym za granice Arktyki przyjmuje się równoleżnik 66°33' N. Tak wyznaczony obszar ma powierzchnię 21 mln km², z czego terytorium lądowe stanowi 4,6 mln km². Według definicji klimatyczno-ekologicznej granicę regionu wyznacza lipcowa izoterma +10°C, która w przybliżeniu pokrywa się również z północną granicą wegetacji drzew. Innym wyznacznikiem jest klimat. Według niego strefa arktyczna znajduje się w obrębie izotermy +5°C, natomiast obszar między izotermami +5°C - +10°C obejmuje strefę subarktyczną. W skład Arktyki wchodzi terytoria lądowe 8 państw: Rosji, Kanady, Szwecji, Norwegii, Finlandii, Danii, Stanów Zjednoczonych oraz Islandii, a także liczne wyspy i archipelagi, w tym m.in. Grenlandia, Ziemia Baffina, Nowa Ziemia, Spitsbergen, Wyspa Ellesmere'a, Banksa, Wiktorii, Księcia Walii, Ziemia Franciszka Józefa, Wyspa Wrangla, Wyspa Niedźwiedzia. Najdłuższą linię brzegową posiada Rosja, która wynosi 16000 km¹.

Integralną częścią Arktyki jest Ocean Arktyczny o powierzchni około 14 056 000 km², w większości pokryty lodem i otoczony ze wszystkich stron przez lądy. Do Oceanu Arktycznego zalicza się morza: Baffina, Barentsa, Beauforta, Białe, Czukockie, Grenlandzkie, Karskie, Lincolna, Łaptiewów, Norweskie i Wschodniosyberyjskie².

Dno Morza Arktycznego jest bardzo zróżnicowane. Znajdują się na nim trzy grzbiety – Łomonosowa, Mendelejewa i Alpha, które dzielą je na dwa baseny: Amerazjatycki (zwany Basenem Kanadyjskim, Beauforta lub Północnoamerykańskim) oraz Euroazjatycki (inaczej Nansena).

¹ <http://antarctica.pl/arktyka/>

² <http://www.chelonia.com.pl/morza-i-oceany-/ocean-arktyczny/>

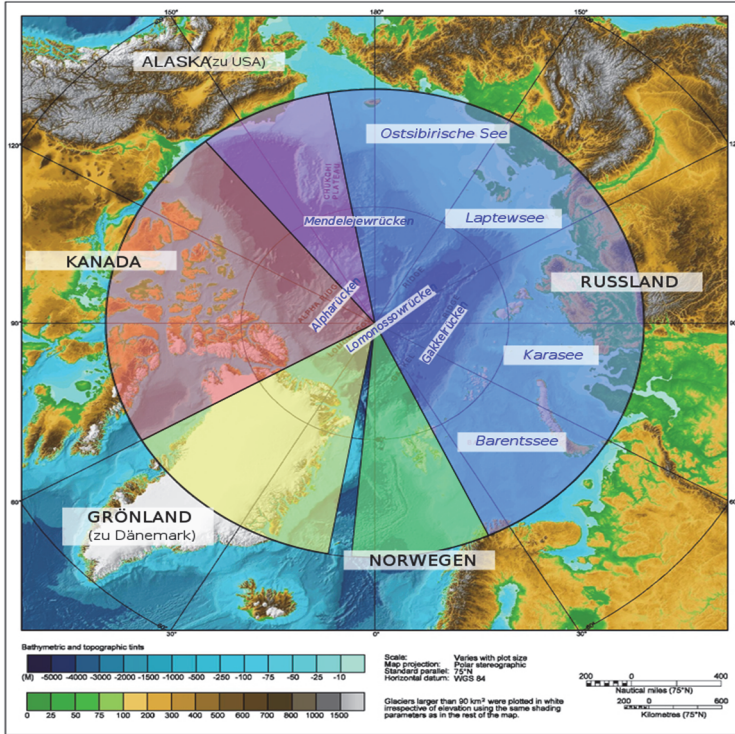
Aktualnie Arktykę zamieszkuje około 4 milionów mieszkańców, z czego jedna trzecia to ludność autochtoniczna. Arktykę porasta tundra oraz lasy borealne, a w regionach subarktycznych, występują olchy, wierzby, a nawet brzozy. Region ten jest domem dla wielu gatunków zwierząt, w tym niedźwiedzi polarnych, fok, lisów, reniferów oraz wołów piżmowych.

STATUS PRAWNY ARKTYKI

Aż do XX w. Arktyka nie była przedmiotem zainteresowania państw i była obszarem politycznie obojętnym. Generalnie zainteresowanie regionem było znikome, a status obszaru nie budził większych sporów. Państwa arktyczne nie czuły się ani zobowiązane, ani zmotywowane do nawiązania współpracy związanej z zagadnieniami dotyczącymi Arktyki. Dopiero, gdy okazało się, że Arktyka kryje w sobie znaczne bogactwa oraz że może stać się ważnym obszarem strategicznym i komunikacyjnym, zaczęły pojawiać się problemy, które zmusiły państwa arktyczne do rozmów i opracowania planów działania i współpracy. Pierwsze próby podziału obszarów wokół bieguna północnego podjął w 1907 roku kanadyjski senator P. Poirier, który zaproponował utworzenie sektorów podbiegunowych.

Zgodnie z tą teorią wszystkie państwa, których terytoria rozciągają się poza arktyczne koło polarne, powinny posiadać suwerenność do wszystkich regionów polarnych, lądu i mórz położonych w trójkącie, którego podstawę stanowiłaby linia łącząca końce wschodniej i zachodniej granicy państwa, boki zaś spotkałyby się na biegunie północnym. Takie rozwiązanie przyjęły formalnie tylko Rosja i Kanada³. Obecnie w regionie Arktyki mają zastosowanie krajowe ustawy prawne państw arktycznych oraz akty tworzone w ramach prac Rady Arktycznej. Jak dotąd status prawny Arktyki nie został uregulowany żadną umową międzynarodową. W obecnych kontaktach istnieją dwie teorie dotyczące statusu prawnego tych terenów: teoria morza pełnego, na podstawie której na terenie Arktyki panuje wolność żeglugi taka jak na morzu pełnym oraz teoria sektorów opisana powyżej. Podział Arktyki na sektory przedstawiono na rysunku 1.

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Arktyka#/media/File:Nordpolarmeer_Sektorenaufteilung.svg.

Rys.1. Podział Arktyki na sektory

źródło: <http://mailgrupowy.pl/shared/resources/12846,konkurs-z-geografii/39091,arktyka-arktyka>

Należy nadmienić, że państwa arktyczne graniczące z Oceanem Arktycznym (Rosja, USA, Kanada, Norwegia) wyznaczyły granice swoich obszarów morskich zgodnie z obowiązującą konwencją o prawie morza. Wszystkie one mają 12-milowe wody terytorialne, 24-milową strefę przyległą oraz 200-milową strefę ekonomiczną. W przypadku Grenlandii (duńskie terytorium autonomiczne) nie ma strefy przyległej, a szerokość wód terytorialnych wynosi 3 mile morskie. Pozostałe obszary wodne są otwarte dla wszystkich państw, które mogą korzystać z wolności do rybołówstwa, wolności do swobodnej żeglugi i przelotu, badań naukowych, układania kabli podmorskich i budowania instalacji. Dno Oceanu Arktycznego, poza jurysdykcją wymienionych państw nadbrzeżnych jest wspólnym dziedzictwem ludzkości i administruje nim Międzynarodowa Organizacja Dna Morskiego.

Z analizy prowadzonych prac w kwestii uregulowania podziału Arktyki wydaje się, że proces ustalania granic obszaru przez Komisję Granic Szelfu Kon-

tynentalnego na Oceanie Arktycznym będzie długi i żmudny, ze względu na różnice zdań w przebiegu granic między obszarem wspólnym a obszarem, na którym państwa nadbrzeżne mają swoje prawa suwerenne.

Ważnym elementem przy rozpatrywaniu sytuacji prawnej są również lody stałe i pływające. Lody stałe dotyczą lodów pokrywających obszary morskie, trwale połączonych z lądem i stanowiących niejako jego przedłużenie, natomiast lody pływające tworzą formacje lodowe swobodnie dryfujące po powierzchni wody, niemające stałego połączenia z lądem. Problem ten stanowi dyskusyjny temat na arenie międzynarodowej.

Przestrzeń powietrzna nad Oceanem Arktycznym jest uznawana za przestrzeń międzynarodową i mogą z niej korzystać wszystkie państwa. Status prawny przestrzeni powietrznej nie różni się od pozostałych części świata i jest uregulowany przez normy międzynarodowego prawa lotniczego.

RADA ARKTYCZNA

Współpraca regionalna w obszarze arktycznym opiera się na trzech instytucjach: Radzie Nordyckiej, Euroarktycznej Radzie Morza Barentsa oraz Radzie Arktycznej. Każda z tych organizacji stara się rozwiązywać powstające problemy natury politycznej, gospodarczej, ekologicznej i kulturowej. Ich zadaniem jest zapewnienie wielostronnej współpracy państw w wybranych dziedzinach co w dalszej perspektywie ma służyć utrzymaniu stabilności i bezpieczeństwa w określonym regionie.

Rada Arktyczna została utworzona w 1996 roku przez 8 krajów arktycznych: Rosję, Norwegię, USA, Kanadę, Danię, Islandię, Szwecję i Finlandię oraz kilka organizacji reprezentujących rdzennych mieszkańców Arktyki jako międzynarodowe forum wysokiego szczebla, mające zapewnić współpracę w regionie. W deklaracji ustanawiającej Radę Arktyczną stwierdzono, że Rada stanowi forum na wysokim szczeblu rządowym, do którego zadań należą: wspieranie współpracy, koordynacji i interakcji między państwami arktycznymi, rdzenną ludnością Arktyki i innymi jej mieszkańcami, nadzorowanie i koordynowanie programów ochrony środowiska, przyjęcie i wprowadzenie zasad koncepcji zrównoważonego rozwoju, upowszechnianie informacji, edukacji i promowanie zainteresowania regionem arktycznym⁴. Ponieważ Rada nie należy do organizacji posiadających osobowość prawną, dlatego stanowi ona jedynie forum do dyskusji nad sprawami związanymi z Arktyką, w szczególności tematyką zrównoważonego rozwoju oraz ochrony środowiska. Na poziomie politycznym państwa reprezentują ministrowie i wiceministrowie spraw zagranicznych, na

⁴ *Declaration on Establishment of the Arctic Council*, www.arctic-council.org.

poziomie wykonawczym wyżsi urzędnicy, natomiast na poziomie operacyjnym grupy robocze i zadaniowe.

W skład Rady Arktycznej wchodzi trzy kategorie uczestników. Pierwszą grupę tworzy osiem państw arktycznych, które jako jedyne mają prawo głosu. Drugą grupę tworzą organizacje zrzeszające rdzennych mieszkańców regionu, natomiast ostatnią grupę tworzą stali obserwatorzy, w skład których wchodzi 12 państw (Francja, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Polska, Wielka Brytania, Chiny, Japonia, Korea Południowa, Włochy, Indie, Singapur) oraz organizacje międzynarodowe, zarówno rządowe, jak i pozarządowe. Obserwatorzy, czyli państwa niearktyczne nie mają realnego wpływu na decyzje Rady, mogą jednak uczestniczyć w grupach roboczych i spotkaniach ministerialnych, przedstawiać swoje stanowisko i odnosić się do bieżących problemów i kwestii⁵.

Rada Arktyczna jest istotnym czynnikiem pogłębiającym współpracę na szczeblu międzyrządowym i społecznym w rejonie arktycznym. Poprzez swoją działalność zwiększyła zainteresowanie Arktyką jako osobnym regionem na mapie świata oraz zwiększyła zainteresowanie społeczności międzynarodowej problemami klimatycznymi na dalekiej Północy. W 2014 roku Rada Arktyczna powołała Arktyczną Radę Gospodarczą, której zadaniem jest wspieranie i pomoc mieszkańcom północnych regionów w samodzielnym podejmowaniu decyzji w kwestii rozwoju Północy.

Drugą instytucją, której działania obejmują obszary arktyczne, jest Euroarktyczna Rada Morza Barentsa, która została utworzona w 1993 roku. W skład organizacji wchodzi: Rosja, Norwegia, Dania, Finlandia, Islandia, Szwecja i Komisja Europejska. W przeciwieństwie do Rady Arktycznej każde państwo może stać się członkiem organizacji i brać czynny udział w jej działalności. Współpraca w ramach Rady obejmuje współpracę gospodarczą oraz naukową, ochronę środowiska naturalnego i rdzennej ludności, a także wspieranie kontaktów kulturalnych. Rada działa na dwóch poziomach: międzyrządowym oraz regionalnym. Poziom regionalny jest reprezentowany przez Euroarktyczną Radę Regionalną. Jednym z ważniejszych programów współpracy państw w regionie Morza Barentsa jest program „Północny szlak morski” i „Program Morza Barentsa”⁶.

ARKTYKA W OKRESIE „ZIMNEJ WOJNY”

Arktyka miała wielkie znaczenie dla prowadzenia działań zbrojnych w czasie „zimnej wojny”. Także na tym obszarze miały toczyć się działania wojenne między dwoma przeciwnymi obozami. W wypadku wojny Arktyka miała

⁵ <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/rada-arktyczna-ma-nowych-stalych-obszawatorow-decyzje-ws-ue-odlozono/ry3ev>.

⁶ http://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/1-2000_Zieba.pdf.

stać się terenem operacji wojskowych, które zdecydowanie wpłynęłyby na przebieg działań wojennych. To w tym rejonie przebiegały najkrótsze trasy między przeciwnikami, a w zasięgu rakiet międzykontynentalnych znajdowały się ważne ośrodki przemysłu zbrojeniowego. Obok rakiet międzykontynentalnych ważne znaczenie strategiczne miało strategiczne lotnictwo bombowe i atomowe okręty podwodne⁷, które były przewidziane do działań w tym rejonie.

Z Arktyką graniczyły dwie strefy strategiczne działań wojennych, które były jednocześnie Teatrami Wojny: Atlantycki Teatr Wojny i Europejski Teatr Wojny⁸.

Kierownictwo NATO uważało Atlantycki TW za szczególnie ważny obszar strategiczny. W jego opinii, w wypadku wojny, na teatrze tym miały być prowadzone na szeroką skalę operacje NATO, których celem będzie utrzymanie panowania na morzu, niszczenie nawodnych i podwodnych sił przeciwnika, osłona przerzutu własnych sił wzmocnienia oraz zapewnienie kontroli własnych linii komunikacyjnych. Dlatego na obszarze tego teatru znajdowały się główne siły morskie Stanów Zjednoczonych, Wielkiej Brytanii, Kanady i innych państw członków NATO. Zgodnie z planami NATO, dowództwu Atlantyku (ACLANT) została podporządkowana w okresie wojny większa część sił morskich i lotnictwa morskiego tych państw. W skład połączonych sił morskich mogło wchodzić około 500 okrętów różnych klas, w tym 4-5 amerykańskich lotniskowców wielozadaniowych, 2-3 brytyjskie lotniskowce zwalczania okrętów podwodnych, ponad 1300 samolotów i śmigłowców oraz samodzielne związki piechoty morskiej.

W skład połączonych sił podwodnych Atlantyku wchodziły wszystkie brytyjskie atomowe okręty podwodne z uzbrojeniem raketowym (4 typu Resolution z raketami Polaris A3 i typu Trafalgar i Swiftsure z raketami Sub-Harpoon, a także OOP typu Valiant, Churchill, Upholder i Oberon), wydzielone atomowe okręty podwodne Stanów Zjednoczonych z uzbrojeniem raketowym (typu Ohio, Los Angeles, Benjamin Franklin, Lafayette, Sturgeon), Holandii (typu Walrus i Zwaardvis), Portugalii, Norwegii (typu Kobben), Danii (typu Narhvalen) i RFN (typu 205 i 206). W sumie w skład połączonych sił podwodnych mogło wchodzić do 100 atomowych i klasycznych okrętów podwodnych.

⁷ Jako pierwszy na biegunie północnym wynurzył się 17 marca 1958 roku amerykański wielozadaniowy atomowy okręt podwodny USS Skate SSN 578 przebijając kioskem pole lodowe. Następnym był USS Nautilus SSN 571, który 3 sierpnia 1958 roku dotarł na Biegun Północny, a następnie udał się w kierunku wyspy Grenlandii, kończąc rejs bojowy w Isle of Portland w Wielkiej Brytanii. 29 października okręt zawinął do swojej bazy macierzystej w New London. USS Skate w marcu 1959 roku ponownie udał się na wody Arktyki w czasie których przeprowadzono pomiary grubości pokrywy lodowej. Podczas całej misji pod lodami okręt przepłynął 3900 mil morskich oraz wynurzył się 10 razy.

⁸ S. Zarychta, *Struktury Militarne NATO 1949-2013*, Bellona, Warszawa 2013.

W planach użycia sił morskich na Atlantyckich TDW specjalne miejsce zajmowały wielozadaniowe okręty podwodne, a zwłaszcza okręty o napędzie atomowym. Dzięki zastosowaniu reaktorów atomowych do ich napędu, okręty podwodne uzyskały duże prędkości pływania podwodnego i nawodnego, nieograniczony zasięg oraz nielimitowany czas przebywania w zanurzeniu, który praktycznie zależał jedynie od wytrzymałości psychicznej załogi i ilości prowiantu. Dzięki nowemu napędowi i zastosowaniu nowych rozwiązań technicznych, które zwiększyły możliwości taktyczno-techniczne OOP oraz uzbrojeniu tych jednostek w torpedy, balistyczne pociski raketowe, przeciwokrętową broń raketową, a także możliwości skrytego działania spowodowały, że atomowe okręty podwodne stały się uniwersalną siłą bojową na morzu, zdolną do działań samodzielnych lub wspólnych z innymi siłami. Okręty te mogły wykonywać różnorodne zadania bojowe, począwszy od niszczenia sił okrętowych różnych klas, aż do wykonywania uderzeń raketowo-jądrowych na cele lądowe, znajdujące się na terytorium przeciwnika. Według specjalistów NATO, ówczesny wielozadaniowy okręt podwodny powinien być jednym z zasadniczych elementów zespołu operacyjnego lub grupy okrętów⁹.

Z kolei Europejski Teatr Wojny dzielił się na trzy Teatry Działań Wojennych: Północnoeuropejski, Centralny (Środkowoeuropejski) i Południowoeuropejski. Bezpośrednio do Arktyki przylegał Północnoeuropejski Teatr Działań Wojennych.

Północnoeuropejski Teatr Działań Wojennych (PłnE TDW) obejmował Skandynawię, w tym Norwegię z wodami przybrzeżnymi, terytorium Danii wraz z cieśninami bałtyckimi, niemiecki Szlezwik-Holsztyn, wschodnią część Morza Północnego oraz Morze Bałtyckie. Teatr ten charakteryzował się dużą rozciągłością (2800 km), różnorodnością terenową i klimatyczną. W rozważaniach strategicznych był uważany za dogodny przyczółek, z którego można było wykonywać uderzenia na siły zbrojne Układu Warszawskiego i ZSRR, który umożliwiał przerzut rezerw strategicznych ze Stanów Zjednoczonych i Kanady do Europy Zachodniej oraz pozwalał na kontrolowanie ruchu Floty Północnej przeciwnika, w tym monitorowanie rozwijania atomowych OOP do rejonów działań z Morza Barentsa i Morza Bałtyckiego na Atlantycki Teatr Wojny. Przez Skandynawię

⁹ Według terminologii stosowanej w NATO okręty podwodne z napędem jądrowym klasyfikowano następująco: okręt podwodny o napędzie atomowym SSN (Submersible Ship Nuclear) przeznaczony do zwalczania jednostek pływających przeciwnika, w tym okrętów podwodnych przeciwnika; okręt podwodny o napędzie atomowym przenoszący pociski balistyczne SSBN (Ship Submersible Ballistic Nuclear) wyposażony w wyrzutnie pocisków balistycznych SLBM, przeznaczony do wykonywania uderzeń strategicznych na obiekty przeciwnika; okręt podwodny o napędzie atomowym przenoszący pociski kierowane SSGN (Submersible Guided Missile Nuclear) przeznaczony do zwalczania zgrupowań sił morskich przeciwnika, w tym lotniskowców oraz rażenia celów na lądzie.

przebiegała również trasa powietrzna strategicznych sił jądrowych Stanów Zjednoczonych, które miały wykonać uderzenia jądrowe na siły i obiekty ZSRR. Siły Zbrojne państw NATO, przeznaczone do działań na tym teatrze, w okresie pokoju składały się z sił wydzielonych bezpośrednio dowództwu NATO oraz z sił podporządkowanych dowództwom narodowym. W skład sił zbrojnych TDW wchodziły niemieckie, duńskie i norweskie wojska lądowe, siły powietrzne i siły morskie. Ogółem wojska lądowe (Danii, Norwegii i RFN) na Północnoeuropejskim TDW liczyły 96000 żołnierzy, siły morskie około 400 okrętów, a siły powietrzne około 500 samolotów. Organizację obrony PłnE TDW powierzono sześciu państwom: Norwegii, Danii, RFN oraz Wielkiej Brytanii, Stanom Zjednoczonym i Kanadzie, które wydzielały siły wzmocnienia¹⁰.

W czasie „zimnej wojny”, Dowództwo Strategiczne Amerykańskich Sił Powietrznych (SAC) zainicjowało program, w którego ramach bombowce B-52 wykonywały loty patrolowe wzdłuż granic ZSRR pod nazwą kodową: *Head Start* (Przyspieszony Start), *Chrome Dome* (Chromowana Kopuła), *Hard Head* (Twarda Głowa), *Round Robin* (Okragły Robin) oraz *Operation Giant Lance* (Operacja Olbrzymia Lanca) i były elementem prowadzonej polityki odstraszenia Stanów Zjednoczonych. Bombowce dyżurowały w wyznaczonych rejonach lub prowadziły loty wzdłuż określonych tras poza granicami Związku Radzieckiego, aby zapewnić szybkie wykonanie pierwszego uderzenia w wypadku wojny nuklearnej.

W latach 1960-1968, Dowództwo Strategiczne Amerykańskich Sił Powietrznych prowadziło operację *Chrome Dome*, podczas której przez cały czas w powietrzu przebywało 12 samolotów B-52, które wykonywały loty patrolowe wzdłuż granic Stanów Zjednoczonych i zachodniej Grenlandii po trasie północnej oraz w kierunku Morza Śródziemnego na Morze Adriatyckie po trasie południowej. Samoloty startowały z bazy sił powietrznych Homestead z południowej Florydy i były uzbrojone w bomby termojądrowe, a podczas wykonywania tak długich lotów uzupełniały paliwo w powietrzu z samolotów K-135, które stacjonowały w bazach na Alasce (Eielson) i Hiszpanii (Torrejon, Moron Air Base). Bombowce B-52 posiadały zdolności ofensywne na wypadek pierwszego uderzenia radzieckiego¹¹.

Rok później, w roku 1961 bombowce B-52 wykonywały także tajne misje w ramach operacji *Hard Head* (zwane także Misjami Monitoringu Thule), podczas których patrolowały rejon bazy sił powietrznych Thule na zachodnim wybrzeżu Grenlandii i prowadziły nadzór nad znajdującym się tam Systemem

¹⁰ Ibidem.

¹¹ B. Yenne, *B-52 Stratofortress, The Complete History of the World's Longest Serving and Best Known Bomber*, Minneapolis, 2012.

Wczesnego Ostrzegania przed Rakietami Balistycznymi, który zapewniał wczesne ostrzeżenie o startach sowieckich rakiet¹².

W 1969 roku przeprowadzono tajną amerykańską operację wojskową *Operation Giant Lance*, która groziła atakiem nuklearnym na Związek Radziecki w czasie „zimnej wojny”. 27 października, w ramach operacji wysłało w powietrze serię bombowców B-52 uzbrojonych w bomby termojądrowe, aby zdemontować siłę przed ZSRR. W trakcie tej operacji, która trwała trzy dni, z baz w Kalifornii i Waszyngtonie, w powietrze wzbiło się osiemnaście bombowców B-52, które przeleciały nad Alaską, zostały zatankowane w powietrzu przez samolot-tankowiec KC-135 i przeleciały wzdłuż granicy ZSRR, następnie zawróciły, przeleciały nad biegunem północnym i powróciły do baz. Samoloty podczas całej operacji pozostawały w ciągłej gotowości do zrzucenia bomb po otrzymaniu rozkazu¹³. Na granicy sowieckiej przestrzeni powietrznej samoloty prowokowały wroga sprawdzając obronę i działania jego samolotów przechwytyjących. Plan Nixona pod kryptonimem *Operacja Giant Lance* był kulminacją strategii świadomego szaleństwa (premeditated madness), którą opracowali doradcy prezydenta Nixona i doradca bezpieczeństwa narodowego H. Kissinger.

O ważności tego rejonu świadczy utworzone w 1958 roku przez Stany Zjednoczone i Kanadę Dowództwo Obrony Północnoamerykańskiej Przestrzeni Powietrznej i Kosmicznej – NORAD (North American Aerospace Defense Command), którego głównym zadaniem była obrona powietrzna Ameryki Północnej, zapewnienie kontroli i obrony w przestrzeni powietrznej USA i Kanady, wykrywanie i ostrzeżenie przed atakiem raketowym i lotniczym na Amerykę Północną oraz wykrywanie, obserwację i szacowanie stopnia zagrożenia obiektów w przestrzeni kosmicznej. Obszar odpowiedzialności systemu NORAD został podzielony na trzy rejon: rejon Alaski, rejon Kanadyjski (obejmujący terytorium Kanady) i rejon Kontynentalny (obejmujący terytorium Stanów Zjednoczonych). Rejon Kanadyjski i Kontynentalny dodatkowo zostały podzielone na sektory wschodni i zachodni¹⁴.

Dla rejonów tych utworzono trzy regionalne dowództwa, które podlegają dowódcy NORAD:

- Dowództwo Regionu Alaski (The Alaskan NORAD Region), z siedzibą w bazie sił powietrznych w m. Elmendorf, Alaska;
- Dowództwo Regionu Kanadyjskiego (The Canadian NORAD Region), z siedzibą w bazie sił Winnipeg, stan Manitoba w Kanadzie;

¹² *Operation Chrome Dome*, <http://overedicated.blogspot.com/2013/11/operation-chrome-dome.html>.

¹³ S.A.D. Sagan, *The Madman Nuclear Alert*, Secrecy, Signaling, and Safety in October 1969.

¹⁴ <http://www.norad.mil/>.

- Dowództwo Regionu Kontynentalnego (The Continental NORAD Region), z siedzibą w bazie sił powietrznych w Tyndall, Floryda.

Dodatkowo w latach 1957-1961 zbudowano lądowy radarowy System Dalekiego Zasięgu (Distant Early Warning Line of Radars), którego zadaniem było wykrywanie nadlatujących od strony Arktyki samolotów bombowych. System ten zawierał stacje radarowe o zasięgu 300 km rozwinięte wzdłuż północnej granicy Ameryki Północnej, od Alaski (wysp Aleuckich), przez Kanadę, aż do Grenlandii. System ten pracował aż do połowy lat 80. W 1987 roku do użytku wprowadzono nowe stacje radarowe Północnego Systemu Ostrzegania (North Warning System – NWS)¹⁵.

Pod koniec lat 50. zbudowano także lądowy System Wczesnego Ostrzegania o nadlatujących Pociskach Balistycznych (Ballistic Missile Early Warning System), który stanowił uzupełnienie lądowego Systemu Dalekiego Zasięgu. W początkowym okresie wykorzystywał stacje rlok typu AN/FPS-50 i AN/FPS-92 o zasięgu ponad 5000 km. W latach 80. zastąpiono je wielofunkcyjnymi radarami matrycowo-fazowanymi (*phased array radar*) typu PAVE-PAWS, zdolnymi do wyszukiwania, automatycznego wykrywania, śledzenia oraz naprowadzania pocisków rakietowych na cele powietrzne i nawodne. Radary te rozmieszczono w pięciu miejscach: Clear (na Alasce), Thule (na Grenlandii), Fylingdales Moor (w Wielkiej Brytanii) oraz Cape Cod i Beale (w USA). Dzięki zasięgowi radarów, który wynosi 5500 km system pozwalał kontrolować cały obszar Ameryki Północnej, Arktyki i Europy Północnej¹⁶.

ARKTYKA DZISIAJ

Rywalizacja mocarstw w okresie „zimnej wojny” nie sprzyjała rozwojowi współpracy w Arktyce. Przełom w relacjach nastąpił w latach osiemdziesiątych, po przemówieniu sekretarza KPZR Michaiła Gorbaczowa w 1987 roku w Murmańsku, na którym wezwał do ustanowienia „arktycznej strefy pokoju”. W przemówieniu nawoływał on do zmniejszenia rywalizacji militarnej w tym rejonie, zmniejszenia aktywności marynarek wojennych, otwarcie Północnej Drogi Morskiej oraz do użytkowania zasobów naturalnych w zgodzie z pokojową i międzynarodową współpracą.

Najaktywniejszą politykę arktyczną prowadzi Rosja. Choć obszar ten jest słabo zaludniony to Rosja prowadzi na szeroką skalę inwestycje gospodarcze i wojskowe. W północnych regionach kraju wydobywa się 90% gazu, 60% ropy naftowej oraz takie metale jak kobalt, miedź, nikiel czy platyna. O ważności tego rejonu świadczy wydanie przez prezydenta Rosji Miedwiediewa w 2008

¹⁵ https://www.ll.mit.edu/publications/journal/pdf/vol12_no2/12_2distantearly.pdf.

¹⁶ <http://www.globalsecurity.org/space/systems/bmews.htm>.

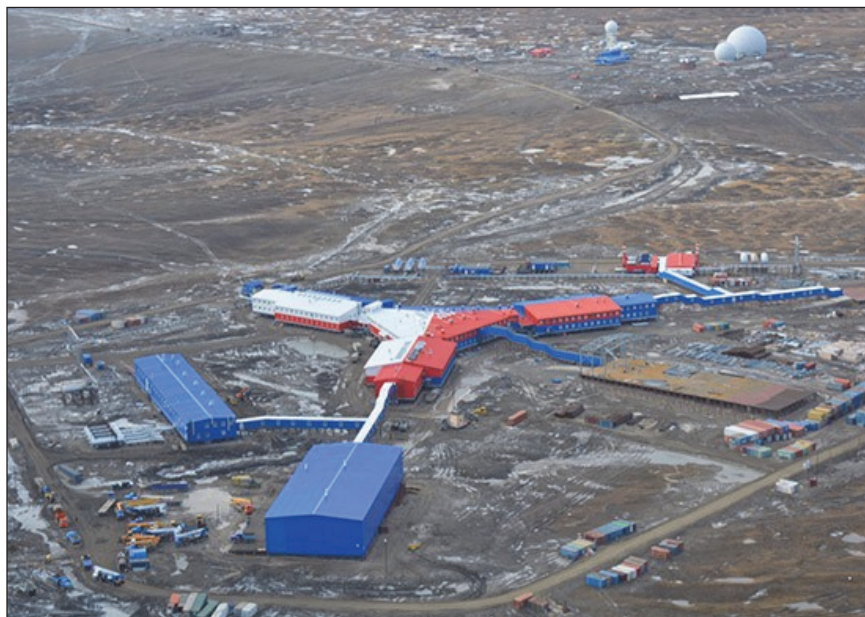
roku dokumentu zatytułowanego, *Założenia polityki państwowej Rosji w Arktyce do 2020 r. i w dalszej perspektywie*. W dokumencie podkreślono, że rosyjska strefa arktyczna zostanie wykorzystana jako baza zasobów strategicznych. Rosja podkreśliła, że rejon ten będzie obszarem pokoju i współpracy, a wszystkie podejmowane działania będą zgodne z zasadami ochrony środowiska Arktyki. Ponadto Rosja zobowiązała się do aktywnego współdziałania z innymi państwami arktycznymi w celu rozgraniczenia przestrzeni morskich na podstawie norm prawa międzynarodowego, wzmocnienia działalności organizacji regionalnych, współpracy przy tworzeniu jednolitego systemu poszukiwania i ratownictwa oraz zapobiegania katastrofom środowiska naturalnego i likwidacji ich następstw. W dokumencie zadeklarowano także utworzenie zgrupowania wojsk ogólnego przeznaczenia Federacji Rosyjskiej, w celu zapewnienia ochrony i obrony granic państwowych i interesów narodowych Rosji na dalekiej Północy¹⁷.

Władze Rosji niejednokrotnie podkreślały, że w Arktyce krzyżują się interesy różnych krajów i w związku z tym należy uwzględniać dynamicznie zmieniającą się sytuację polityczną i gospodarczą na świecie. Dlatego postanowiono o wzmocnieniu infrastruktury wojskowej w tym rejonie.

Aktywna działalność wojskowa Rosji w Arktyce rozpoczęła się w 2012 roku, kiedy to podczas ćwiczeń po raz pierwszy piechota morska Floty Północnej dokonała desantu na wyspie Kotielnyj należącej do archipelagu Wysp Nowosyberyjskich. W następnym roku zespół okrętów bojowych, z krążownikiem rakietowym KRR *Piotr Wielki* na czele, dostarczył na wyspę sprzęt niezbędny do odbudowy bazy lotniczej Temp. W 2013 roku przy pomocy śmigłowców bojowych Mi-26 przerzucono na wyspę ponad 500 ton ładunków. W roku 2014 rozpoczęto budowę bazy dla wydzielonych sił zbrojnych „Северный Клевер” (Północna Koniczyna), którą oddano do użytku w następnym roku, i którą przedstawiono na fotografii 1. Jest to zamknięty kompleks, w którym wszystkie obiekty są połączone siecią zamkniętych korytarzy, pozwalającymi przemieszczać się bez konieczności wychodzenia na zewnątrz, gdzie wieją arktyczne wiatry i burze śnieżne, a temperatura sięga minus 40-50 stopni. Baza jest samowystarczalnym obiektem wojskowym, z własnym blokiem energetycznym, stacją pozyskiwania i oczyszczania wody, obiektami sanitarnymi itd. Mieści również odpowiednią infrastrukturę wojskową: składy, magazyny i garaże dla sprzętu wojskowego. Zbudowano również port, który pozwala na bezpośredni pobór paliwa z przybyłych do bazy tankowców. Podobną bazę Rosja buduje na Ziemi Franciszka Józefa¹⁸.

¹⁷ http://gdansk.mid.ru/web/gdansk_pl/koncepcja-polityki-zagranicznej-federacji-rosyjskiej.

¹⁸ <http://sdelanounas.ru/blogs/68123/>.

Fot. 1. Baza sił zbrojnych „Северный Клевер” (Północna koniczyna)
na wyspie Kotelnyj

źródło: <http://politikus.ru/army/58703-unikalnyy-kompleks-klever-dlya-rossiyskih-voennyh-poyavilsya-v-arktike.html>

25 grudnia 2014 roku prezydent FR Władimir Putin podpisał nową, czwartą Doktrynę Wojenną FR (The Military Doctrine of the Russian Federation), w której zawarto między innymi strategię rozwoju Strefy Arktycznej FR i bezpieczeństwa narodowego na okres do 2020 roku. Głównym zadaniem SZ pozostała ochrona suwerenności i integralności terytorialnej Federacji Rosyjskiej, jak również nienaruszalności jej terytorium; strategiczne (jądrowe i konwencjonalne) powstrzymywanie, w tym zapobieganie konfliktom militarnym; utrzymywanie zdolności Sił Zbrojnych oraz innych rodzajów wojsk i służb do przeprowadzenia w stosowym czasie rozwinięcia ugrupowań wojsk na potencjalnie niebezpiecznych kierunkach strategicznych; zapewnienie obrony powietrzno-kosmicznej najważniejszych obiektów Federacji Rosyjskiej oraz gotowości do odparcia uderzeń środków napaści powietrzno-kosmicznej; walka z piractwem, zapewnienie bezpieczeństwa żeglugi; obrona własnych obywateli poza granicami Federacji Rosyjskiej; zapewnienie bezpieczeństwa działalności gospodarczej FR i narodowych interesów Federacji Rosyjskiej w Arktyce. Po raz pierwszy wojskowa doktryna Rosji mówi o obronie rosyjskich interesów narodowych w Arktyce¹⁹.

¹⁹ <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/doctrine.htm>.

W latach 2014-16 Rosja znacząco wzmocniła swoją obecność w Arktyce rozbudowując bazy, lotniska i demonstrując światu, że zamierza kontrolować szlaki morskie i wydobywać surowce naturalne wykorzystując do pomocy wszystkie rodzaje sił zbrojnych.

W celu ochrony i obrony interesów w Arktyce Rosja planuje utworzyć do końca 2018 roku w pełni gotowe do działania wielorodzajowe zgrupowanie wojsk rosyjskich zlokalizowanych w ww. regionie. Siły i środki wchodzące w skład arktycznego zgrupowania będą patrolować strefę przybrzeżną, ochraniać obiekty wzdłuż brzegów mórz północnych i Oceanu Arktycznego, zabezpieczać rejsy statków na Północnym Szlaku Morskim.

Na wielu wyspach archipelagu Franciszka Józefa, Nowej Ziemi, wyspie Wrangla i przylądku Szmidt rozwinięto radiolokacyjne posterunki i punkty naprowadzania lotnictwa. Planuje się też wzmocnienie w Arktyce wojsk pogranicznych Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB). Do października 2015 roku na arktycznych wyspach zakończono prace związane z rewitalizacją infrastruktury obrony przeciwlotniczej.

Pod koniec grudnia 2014 roku utworzono Połączone Strategiczne Dowództwo Arktyczne „PÓŁNOC” zorganizowane na bazie Floty Północnej FR, któremu podporządkowano siły i środki dyslokowanych w strefie arktycznej ze składu Zachodniego, Centralnego i Wschodniego Okręgu Wojskowego. Siedzibą nowego dowództwa jest Siewieromorsk, a dowodzenie nim objął dotychczasowy dowódca FP FR. Utworzenie Połączonego Strategicznego Dowództwa Arktycznego „PÓŁNOC” świadczy o konsekwentnym realizowaniu przez FR planów przyszłej eksploatacji złóż w tym rejonie²⁰.

W marcu 2015 roku na polecenie Prezydenta FR przeprowadzono niezapowiedzianą kontrolę gotowości bojowej FP FR oraz wydzielonych jednostek ze składu sił arktycznych. Głównym celem kontroli było sprawdzenie gotowości sił i środków do realizacji zadań w Arktyce. Sprawdzeniem objęto również Strategiczno – Operacyjne Dowództwo „PÓŁNOC” pod względem przygotowania do kierowania podległymi siłami. Działania wydzielonych dowództw, sztabów i jednostek w ramach kontroli kierowane były przez Narodowe Centrum Obrony w Moskwie. W ćwiczeniach w ramach kontroli wzięło udział około 38000 żołnierzy, 3360 jednostek sprzętu wojskowego, 41 okrętów w tym 15 okrętów podwodnych oraz 110 samolotów i śmigłowców. W trakcie kontroli zrealizowano zadania związane m.in. z: przemieszczeniem wyznaczonych sił wzmocnienia na wyspy archipelagów: Nowa Ziemia i Ziemia Franciszka Józefa, połączone ze sprawdzeniem ich przygotowania do prowadzenia działań w warunkach arktycznych; rozwinięciem systemu zabezpieczenia logistycznego ćwiczących wojsk połączonym ze sprawdzeniem przygotowania do zabezpieczenia działań

²⁰ <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,2,6331,aktualnosci-z-europy,rosja-tworzy-polaczone-dowodztwo-dla-arktyki>.

w warunkach arktycznych; zabezpieczeniem wojsk przed działalnością grup dywersyjno-rozpoznawczych umownego przeciwnika; przemieszczeniem na duże odległości wyznaczonych pododdziałów wojsk specjalnych; obroną granicy państwowej FR na morzu, w powietrzu i na lądzie oraz zwalczaniem zespołu okrętów umownego przeciwnika.

Rys.2. Ważniejsze rosyjskie bazy wojskowe w rejonie arktycznym.

źródło: <http://www.nowastrategia.org.pl/rosja-rozpoczyna-cwiczenia-wojskowe-w-arktyce/>

Do chwili obecnej Rosja zakończyła wyposażanie 6 nowych baz wojskowych w rejonie Arktyki głównie dla odtworzenia pozycji militarnej w tym rejonie z okresu „zimnej wojny”. Bazy te zlokalizowane są wzdłuż północnego wybrzeża Rosji i na oddalonych wyspach Arktyki. Są one w pełni wyposażone i przygotowane do długoterminowego przebywania żołnierzy w tym rejonie, przebazowanie których rozpoczęto pod koniec 2015 roku. Ważniejsze bazy znajdują się w Tiksi, Narjan-Mar, Ałykel, Amderma, Anadyr, Nagurskoye, Rogachevo, Sredny Ostrov, Kotjelny Ostrov, Temp, Mys Shmidta i Zyvozny. Rozmieszczenie ważniejszych baz wojskowych w północnej części Rosji przedstawiono na Rys. 2.

Rosja planuje otworzyć w rejonie Arktyki stacje SAR, 16 portów dalekomorskich, 13 lotnisk, oraz 10 stacji radarowych obrony powietrznej, które mają

być w pełni operacyjne w 2017 roku. Rosyjskie ministerstwo obrony poinformowało o osiągnięciu gotowości operacyjnej na początku listopada 2015 roku przez pierwszy „arktyczny” dywizjon dronów. Jego stała baza znajduje się w okolicach miasta Anadyr w Autonomicznym Okręgu Czukockim. Obecnie dywizjon jest wyposażony w dwa typy statków powietrznych: „Orlan-10” i „Forpost”. Zgodnie z komunikatem rosyjskiego resortu obrony, drony te są wykorzystywane obecnie do realizacji zadań „szkolno-bojowych”. W pierwszej kolejności ma być to patrolowanie i nadzór nad przygotowaniem bojowym pododdziałów rozmieszczonych w strefie arktycznej oraz kontrola stanu wojskowej infrastruktury.

Na dalekiej Północy w ramach zwalczania sił okrętowych rozpoczęto proces wdrażania nowoczesnego systemu obrony przeciwokrętowej K-300P Bastion, którego przeznaczeniem ma być obrona „rosyjskiej” Arktyki. Jest to nowoczesny, mobilny system obrony raketowej wybrzeża (oznaczenie kodowe NATO SSC-5), opracowany wspólnie z Białorusią, przeznaczony do niszczenia okrętów nawodnych w warunkach silnego przeciwdziałania radioelektronicznego nieprzyjaciela. Wyrzutnie systemu są mobilne, elementem uderzeniowym są naddźwiękowe pociski przeciwokrętowe P-800 Oniks o zasięgu 300 km.

Jak ważna jest dla Rosji Arktyka może świadczyć ogromna aktywność militarna tego kraju w tym rejonie oraz instalacja najnowocześniejszych systemów bojowych. Podczas jednych z ćwiczeń w 2014 roku pododdział walki radioelektronicznej Floty Północnej Rosji podczas niezaplanowanych ćwiczeń po raz pierwszy użył najnowszy system „Murmańsk-BN”²¹, który może dezorganizować kierowanie siłami potencjalnego przeciwnika na zasięgu ponad 5000 km. Za pomocą systemu w pasmach KF prowadzony jest wywiad radiowy, przechwytywane i zagłuszanie sygnałów przeciwnika.

Prowadzone są także liczne ćwiczenia, których celem jest zwiększenie bezpieczeństwa rosyjskiej części Arktyki.

Także pozostałe państwa arktyczne nie pozostają bierne i zwiększają swoją obecność na Oceanie Arktycznym i w Arktyce. W przypadku USA za obszar Arktyki odpowiada Dowództwo Europejskie Stanów Zjednoczonych (United States European Command-EUCOM). Ponadto należy wymienić Dowództwo Alaski (United States Army Alaska-USARAK) z siedzibą w Fort Richardson podległe Dowództwu Pacyfiku (United States Army Pacific-USARPAC), które odpowiada za obronę instalacji amerykańskich na dalekiej Północy oraz posiada siły przygotowane do walki w ekstremalnych temperaturach. W jej skład wchodzi kilka wyspecjalizowanych jednostek oraz szkoła The Northern Warfare Training Center (NWTC) położona w Black Rapids na Alasce. Dodatkowo w skład USARAK wchodzi Forty: Richardson, Wainwright, Greely oraz baza lotnicza w Elielson położona w środkowej części stanu Alaska. W rejonie Arktyki działania operacyjne

²¹ <http://pl.sputniknews.com/swiat/20150321/148910.html#ixzz44yoIYEjS>

prowadzą atomowe okręty podwodne US Navy i okręty straży granicznej US Coast Guard (lodołamacze). Najbardziej zaangażowane ze strony USA są siły powietrzne, które operują z bazy sił powietrznych w Thule Air Base położonej w północno-zachodniej Grenlandii prowadząc rozpoznanie w rejonie Arktyki²².

Z kolei Dania 31 października 2012 roku utworzyła dowództwo Joint Arctic Command (Arktisk Kommando Issittumi Sakkutooqarfik) odpowiedzialne ze Wyspy Owcze i Grenlandię. W miejscowości Daneborg leżącej na półwyspie Wollaston, na Ziemi Króla Chrystiana X, w obrębie Parku Narodowego Grenlandii, stacjonuje elitarna duńska jednostka dalekiego rozpoznania Slædepatruljen Sirius (Sirius Sled Patrol). Do jej zadań należy prowadzenie patroli oraz monitorowanie i obserwacja sytuacji w regionie. Jednostka składa się z dwudziestu żołnierzy, rozdzielonych pomiędzy poszczególne, zlokalizowane na wyspie bazy wojskowe oraz stacje meteorologiczne. Dodatkowo w BM Grønnedal dyżurują siły morskie Danii, w tym cztery fregaty patrolowe typu Thetis oraz dwa okręty patrolowe typu Knud Rasmussen. Obydwa typy jednostek zostały zaprojektowane z myślą o służbie na wodach arktycznych. Okręty pełnią służbę patrolową, ratowniczą oraz bojową. Poza jednostkami morskimi duńskie siły zbrojne działają aktywnie w celu zabezpieczenia grenlandzkiej przestrzeni powietrznej. W tym celu loty patrolowe wykonują samoloty wielozadaniowe F-16 Fighting Falcon. Pomimo wieku, samoloty w dalszym ciągu wykonują przydzielane im zadania, do których należą misje rozpoznawcze, patrolowe i bojowe w rejonie Arktyki²³.

Norwegia z racji swojego położenia geograficznego pozostaje największą nacją po Rosji mającą wpływ na sytuację w Arktyce. Prawie wszystkie formacje zbrojne są dostosowane do walki w polarnym klimacie. Na dalekiej Północy Norwegia posiada wyspecjalizowany batalion do walki w warunkach arktycznych i miejskich. Ponadto w skład sił zbrojnych Norwegii wchodzi szkoła The Norwegian School of Winter Warfare (NSWW) prowadząca kursy SERE (Survival–Evasion–Resistance–Extraction) i będąca częścią NATO Centre of Excellence for Cold Weather Operations (COE-CWO). Największą aktywność i znaczenie w rejonie Arktyki ma norweska Straż Graniczna (The Norwegian Coast Guard), która jest elementem sił zbrojnych. Posiada 14 wyspecjalizowanych i nowoczesnych jednostek morskich przystosowanych do ciężkich działań w klimacie arktycznym²⁴.

Natomiast kanadyjska armia nie posiada specjalnie wydzielonej i wyspecjalizowanej jednostki do walki w klimacie polarnym. Wszystkie jednostki z 4 okręgów, plus Canadian Rangers są szkoleni do walni w klimacie polarnym.

²² <http://www.military.com/daily-news/2016/03/04/us-conducts-submarine-drill-in-arctic.html>.

²³ http://www.rocznikbezpieczenstwa.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2014_1_07.pdf.

²⁴ http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_38_norwegia_pl_net_0.pdf.

Corocznie dowództwo sił zbrojnych Kanady organizuje kilka ćwiczeń dla wszystkich swoich jednostek, które mogą być użyte w klimacie polarnym. Szkolenie żołnierzy w warunkach arktycznych odbywa się w ośrodku szkoleniowym Canadian Armed Forces Arctic Training Centre (CAFATC) w Resolute Bay, otwartym 16 kwietnia 2013 roku. Arktyka jest obszarem, któremu kanadyjski rząd poświęca szczególną uwagę od wielu lat. Służbę patrolowo-rozpoznawczą w rejonie Arktyki prowadzą wydzielone siły morskie i siły powietrzne. W ramach wzmacniania obecności na północy kanadyjski rząd zdecydował o otwarciu w 2017 roku całorocznej naukowej stacji arktycznej w Cambridge Bay na Wyspie Wiktorii. Kanada podjęła starania aby przejście Północno-Zachodnie było uważane jako szlak żeglugowy prowadzący przez wody terytorialne – co nie znalazło akceptacji innych krajów Rady Arktycznej²⁵.

PODSUMOWANIE

Analiza wydarzeń i poczynań państw arktycznych na obszarze Arktyki pozwala wnioskować, że sytuacja prawna i militarna jest skomplikowana i nasyca wiele pytań i wątpliwości co do dalszej przyszłości tego regionu. Przyczyną politycznych sporów są zmiany klimatyczne, które umożliwiają dostęp do nowych złóż ropy i gazu w Arktyce oraz otwierają nowe możliwości żeglugi przez kanadyjski i rosyjski rejon arktyczny. Ocieplający się klimat może znacznie ułatwić dostęp do tych zasobów. Strategiczne znaczenie Arktyki związane jest z jej ogromnym potencjałem gospodarczym. Ocenia się, że w Arktyce może się znajdować 13% nieodkrytych światowych złóż ropy naftowej i 30% złóż gazu ziemnego. Obecnie do złóż pod Oceanem Arktycznym swoje roszczenia wysuwają Rosja, Norwegia, Kanada, USA i Dania. Tak więc dalsze prace nad rozwiązaniem problemów granicznych w Arktyce są jednym z priorytetów politycznych.

Najaktywniejszym państwem w regionie jest Rosja, która rozbudowuje swoją infrastrukturę wojskową w Arktyce i wzmacnia zdolności rosyjskich sił do prowadzenia działań ofensywnych. **Nowa infrastruktura i zdolności wojskowe dodatkowo wspierają rozwój rosyjskiego potencjału w czasie pokoju.** Rosja wzmacnia **ochronę okrętów podwodnych z międzykontynentalnymi raketami na pokładzie operujących w Arktyce, które są fundamentem nuklearnego odstraszania, obronę radiolokacyjną i prowadzi rozmieszczenie i szkolenie sił w niesprzyjających warunkach arktycznych.**

²⁵ <http://www.politykaglobalna.pl/2012/03/kanada-wobec-rywalizacji-o-wplywy-w-arktyce/>.

Dlatego państwa arktyczne muszą zwiększać swoje zdolności obronne, aby skutecznie odstraszać potencjalne zagrożenia i odpierać rosyjskie naciski polityczno-wojskowe, jednocześnie utrzymując dotychczasową współpracę w celu ograniczania ryzyka przypadkowej eskalacji konfliktu.

BIBLIOGRAFIA

- [1] *Declaration on Establishment of the Arctic Council*, www.arctic-council.org.
- [2] *Operation Chrome Dome*, <http://overeducated.blogspot.com/2013/11/operation-chrome-dome.html>.
- [3] S.A.D. Sagan, *The Madman Nuclear Alert, Secrecy, Signaling, and Safety in October 1969*.
- [4] S. Zarychta, *Struktury Militarne NATO 1949-2013*, Bellona, Warszawa 2013.
- [5] B. Yenne, *B-52 Stratofortress, The Complete History of the World's Longest Serving and Best Known Bomber*, Minneapolis, 2012.
- [6] <http://antarctica.pl/arktyka/>.
- [7] <http://www.chelonia.com.pl/morza-i-oceany-/ocean-arktyczny/>.https://pl.wikipedia.org/wiki/Arktyka#/media/File:Nordpolarmeer_Sektorenaufteilung.svg.
- [8] <http://wiadomosci.onet.pl/swiat/rada-arktyczna-ma-nowych-stalych-obszernow-decyzje-ws-ue-odlozono/ry3ev>.
- [9] http://www.ce.uw.edu.pl/pliki/pw/1-2000_Zieba.pdf.
- [10] <http://www.norad.mil/>.
- [11] https://www.ll.mit.edu/publications/journal/pdf/vol12_no2/12_2distantearly.pdf.
- [12] <http://www.globalsecurity.org/space/systems/bmews.htm>.
- [13] http://gdansk.mid.ru/web/gdansk_pl/koncepcja-polityki-zagranicznej-federacji-rosyjskiej.
- [14] <http://sdelanounas.ru/blogs/68123/>.
- [15] <http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/doctrine.htm>.

- [16] <http://dziennikzbrojny.pl/aktualnosci/news,2,6331,aktualnosci-z-europy,rosja-tworzy-polaczone-dowodztwo-dla-arktyki>.
- [17] <http://pl.sputniknews.com/swiat/20150321/148910.html#ixzz44yoIYEjS>.
- [18] <http://www.military.com/daily-news/2016/03/04/us-conducts-submarine-drill-in-arctic.html>.
- [19] http://www.rocznikbezpieczenstwa.dsw.edu.pl/fileadmin/user_upload/wydawnictwo/RBM/RBM_artykuly/2014_1_07.pdf.
- [20] http://www.osw.waw.pl/sites/default/files/pw_38_norwegia_pl_net_0.pdf.
- [21] <http://www.politykaglobalna.pl/2012/03/kanada-wobec-rywalizacji-owplywy-w-arktyce/>.

THE STRATEGIC IMPORTANCE OF ARCTIC REGION

ABSTRACT

The Arctic is a region where the climate changes take place more rapidly than in other parts of the world. The effects of global warming in the Arctic can increase shipping opportunities as well as access to natural resources (especially oil and gas) and could lead to significant geopolitical and geoeconomic changes in the region. That's why the Arctic become a region of strategic importance in international relations and increased competition among the states. The Arctic Council seems to have the greatest legitimacy to coordinate the cooperation in the region. The upcoming years are going to show whether the arctic countries will cooperate or increase tensions in the region.